

د افغان ښځو شبکه

سپټمبر ۲۰۱۶

د ريخ پايه: د افغانو ميرمنو غبرونه

1. د افغان ښځو د شبکې په اړه

د افغان ښځو شبکې کې ۳۵۰۰ څخه زيات انفرادی او ۱۲۵ د ښځو موسسات غړيتوب لري. د افغان ښځو شبکه په کابل، هرات، بلخ، کندهار، باميان، پکتيا، ننگرهار او کندز کې فعال او د پام وړ موجوديت لري، او همدارنگه د خپلو غړو پواسطه د افغانستان په نورو ولايتونو کې هم فعاليت لري. د افغان ښځو شبکه د خپلو غړو لپاره د يو چتر په ډول کار کوي. همدارنگه هغه پروژې چې (د جنډر په اساس د تاوتریخوالي، د ځوانانو پياوړي کولو او د نجونو له ښوونې او روزنې) سره تړاو لري د خپلو غړو په همغږي تطبيق کوي.

2. تاريخچه

د سپټمبر د ۱۱ له پېښې او د طالبانو د رژيم له راپرځيدو وروسته، افغانو ښځو زيار وويست ترڅو د تاريخي ونډې په اخستلو د نيمايي نفوس لپاره بهتر چاپيريال برابر او همدارنگه د هيواد په پرمختيا کې ونډه واخلي. په تيرو ۱۵ کلونو کې افغانو ښځو سخت کار کړی او پدې يې ټينگار کړی چې دوی ته فعاله ونډه ورکړل شي او همدارنگه په پريکړه کوونکي په ډول رول هم ورکړل شي. ښځو د بني حکومتولۍ، د قانون د حاکميت او د سولې د پروسو ورو پرمختگ په ليدو سره خپلې موثقي انديښنې څرگندې کړي او د خپل مساوی او له معنا ډک گډون لپاره يې اساسي حل لارې وړاندې کړي دي.

په تيرو ۱۵ کلونو کې افغانستان د نړيوالو پاليسي جوړونکو د بحث مرکز وو. نړيواله ټولنه او افغان دولت په تيره لسيزه کې څو ځلي سره ليدلی تر څو د هيواد پرمختگ، د پرمختگ اندازه کولو اړه بحث وکړي او د ښو ميکانيزمونو او تگلارو په کارونې سره مشخصو سکتورونو کې ښه والی راولي.

په ۲۰۱۲ کې د توکيو د کنفرانس او په لندن کې د ۲۰۱۴ څخه وروسته د بروکسل غونډه په ۵ اکتوبر ۲۰۱۶ کې ټاکل شوی دی. په ۲۰۱۴ کال کې د نړيوالو ځواکونو له وتلو وروسته، د ملي يووالي د حکومت پرانسته او د هغه د پرمختگ لپاره، د بروکسل غونډه د نړيوالې ټولني د افغانستان دوامداره ملاتړ د راجلبولو او همدارنگه د دې د ډاډ ترلاسه کولو لپاره مهم ځای دی چې د افغانستان دولت له تاسيس راپدېخوا کوم اساسی پرمختگ او د راتلونکي لپاره خپل پلانونه شريک کړي.

د افغانستان اړوند د بروکسل د غونډې د فرصت په اړه د افغان ښځو شبکې له ښځو سره په کابل، بدخشان، بغلان، باميان، دايکنډی، فراه، غور، کندهار، ارزگان، هرات، کندز، ننگرهار، سمنگان، پکتيا، خوست، لوگر، تخار، مزارشريف، لغمان، کنړ او نورستان کې يو لړ مشورې رهبري کړې دي. د افغان ښځو شبکې څلورو اساسي موضوعاتو ته پام کړي وو چې عبارت دی له بني حکومتولۍ، د قانون حاکميت، د ښځو رول د سولې په پروسه او مرستو په اغيزمنتيا کې. د دې دريځ پاني پواسطه د افغان ښځو شبکه غواړي د ۲۱ ولايتونو د ښځو غبرونه شريک کړي چې خپل نظرونه يې د افغانو ښځو د اوسني حالت، د هغو موجوده ستونزو او د هغو د غوښتنو او وړانديزونو په اړه له افغان دولت او همدارنگه نړيوالې ټولني سره د افغانستان په اړه د اکتوبر له کنفرانس څخه مخکې شريک کړي وو.

¹ http://www.mofa.go.jp/region/middle_e/afghanistan/tokyo_conference_2012/tokyo_declaration_en1.html

² https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/383205/The-London-Conference-on-Afghanistan-Communique.pdf

³ <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/10/05/>

3. اوسنی وضعیت

بڼځي او بڼه حکومتولي

کله چې د پورته ذکر شويو ۲۱ ولایتونو له بڼځو سره خبرې ترسره کیدلي، دا څرگنده ده چې د بڼځو گډون او د افغانستان په بڼي حکومتولي کې د هغو رول په بڼکاره ډول پځ او ټیټ دی. د افغانستان په حکومتی جوړښت کې د بڼځو موجودیت په دوه کچو پېژندل شوی دی، لوره کچه چې په کابینه، ولسي جرگه، مشرانو جرگه، ولایتي شوراګانې، وزارتونه او محلي حکومت کې بڼځي گډون لري.

د بڼځو دویمه کچه له هغو جوړه شوی چې د منځني کچي عملیاتي رول او مسؤلیتونه پرغاړه لري. پدوی کې د ریاست او مدیریت منصبونه شامل دي. له اکثر و لایتونو څخه د راټول شوی معلومات څرگندوي چې د دولت په منځني کچه کې د بڼځو گډون په بڼکاره ډول ټیټ دی.

شمیر	میرمني په مشرتابه کې
۴	وزیراني
۹	معیناني
۴	سفیراني
۶۹	د ولسي جرگې غړي
۲۲	د مشرانو جرگې
۲	ولایتي شورا
۱	والیاني

بڼځي او د قانون حاکمیت

د قانون د حاکمیت په اړه افغانو بڼځو یو لږ لاسته راوړني لري. بڼځي د افغان لوی څارنوال د اوسنی پریکړې هرکلی کوي چې د بڼځو پروراندې د تاوتریخوالی د له مینځه وړلو د مخصوصی څارنوالی دفتر یې د څارنوال د معینیت په رول بدل کړ. اوس مهال ۶ سلنه^۴ څارنوالی بڼځي دي. بڼځو د افغانستان د جمهور رئیس دا تاریخي حرکت هم تر نظر لاندې نیولی چې پکې یې په لومړي ځل بڼځینه قاضي ته د سترې محکمی عالی شورا د غړیتوب ورکړ. ۸ سلنه قاضیان بڼځي دي.^۵ افغاني میرمني پدې باور دي چې بڼځي په افغانستان کې د سولې او امنیت په راوستلو کې ستر رول لري. په افغان ملی امنیتي او دفاعي ځواک کې د بڼځو گډون تر اوسه ښه شوی دی. تراوسه د قانون د حاکمیت په سکتور کې د بڼځو موجودیت په جدول کې ښودل شوی دی:

اداره	د بڼځو فیصدي
لویه څارنوالی	۶٪
سنزه محکمه	۸٪
د کورنیو چارو وزارت	۲٪
د دفاع وزارت	۱٪

بڼځي او د سولې پروسه

د ۲۰۱۶ کال په فیروري کې، د سولې عالی شورا او APRP په رول او مسؤلیتونو او همدارنگه په مشرتابه کې د رئیس جمهور پواسطه لوی بدلون رامینځته شو. پدې کې د سولې د عالی شورا نوی مشري له یو رئیس او شپږو معاونینو سره شامل دی. د سولې عالی شورا یوه بڼځینه معاونه او دوه بڼځینه سلاکارانې لري^۶ چې اوس د مشرتابه برخه دي ترڅو ستراتیژیکه سلا مشوره وړاندې کړي. بڼځو د دې بدلون چې بڼځي په مشرتابه کې مومي هرکلی کوي. همدارنگه د سولې د عالی شورا بڼځینه معاونه له حزب اسلامي سره د سولې په نیغ په نیغه خبرو اترو کې گډون درلود چې د بڼځو د تحریک د کلونو ملاتړ پایله گڼل کیږي. بڼځي د سولې د عالی شورا له مشورو څخه چې د مختلفو سکتورونو د بڼځو له استازو سره یې د سولې د عالی شورا د ستراتیژیک پلان په جوړولو^۷ کې ترسره کړيدي، هرکلی کوي.

بڼځي او د مرستو اغیزمنتیا

په تیرو ۱۵ کلونو کې د بڼځو د پیاوړتیا لپاره د مساعد چاپیریال میخته راتگ کې افغان دولت او نړیوالې ټولني ستر رول لوبولی دی. په مختلفو ساحو کې د بڼځو د ژوند ښه کیدل په مستقیمه توگه له هغو پروژو او پروگرامونو سره تړاو لري چې د نړیوالې ټولني لخوا تمویل شوی دي. بڼځي پدې باور دي چې مرستو له بڼځو سره مرسته کړي ترڅو په ټاکنو، دولتي ادارو او مدني ټولني په موسساتو کې برخه واخلي.

⁴ <http://www.scoop.co.nz/stories/WO1403/S00272/women-in-afghanistans-justice-sector.htm>

⁵ Ibid 4

⁶ <http://www.khaama.com/syed-ahmed-gilani-appointed-new-chairman-of-afghan-high-peace-council-0131>

⁷ <http://hpc.org.af/dari/index.php/fa/2011-04-08-11-39-49/2011-04-11-04-45-06/823-2016-07-27-06-14-18>

4. دوامداره ننگوني بنځې او بڼه حكومتولي:

- I. د بنځو گډون به محلي حكومت كې خورا ټيټ دى. په ۱۰ هغو راپور ورکړل شويو ولايتونو كې چې بنځو ورسره سلا مشوره كړې، يواځې ۱-۲ د رهبري منصوبه د بنځو په لاس كې دي.
- II. د ټيټ حضور او په اكثر و لايتونو كې د نارينه وو واكداري له امله، له بنځو سره په مهمو ولايتي بحثونو او پريكړو كې مشوره نه كيږي.
- III. د هغو بنځو ساتنه او مصنويت چې د هيواد په كچه په اساسي منصوبونو كې كار كوي يو له هغو اساسي ننگونو څخه دى چې د بنځو پر گډون يې تر اوسه اغيزه كړې ده.

بنځې او د قانون حاكميت:

- I. له هغه ځايه چې بنځې د سترې محكمې د عالي شورا لپاره د بنځينه قاضى له نومول كيدو هركلې كوي، د ولسي جرگې په څير ديموكراتيكي اداري لخوا د هغې رد كيدنه ناهيلي كوونكي وه.
- II. په اوسمهال كې د لوى څارنوال لخوا په ټول هيواد كې د څارنوالانو گمارنه او بدلون ترسره شو. له بده مرغه له ۵۰ څخه يواځې يوه بنځه معرفي شوه. بنځينه څارنوالانې د بد امنۍ، د مافيا او جنگسالارانو او همدارنگه په سيستم د هغو د گډون د ملاتړ په اړه د نه باور له كبله له زياتيدونكو ننگونو سره مخى دى.
- III. په ۲۰۱۶ كال كې د بنځو په وړاندې د دتاوتريوالي ډيرې بيرحمانه پيښې شوي دي، د ټولو پيښو لپاره د عاملينو د نيونې او تعقيب راپورونه موجود ندي. عدالت ته لاسرسى تر اوسه هم د بنځو لويه ستونزه ده.
- IV. له هغه ځايه چې د وراسا ناتو ناستې د افغان ملي امنيتي او دفاعي ځواك لپاره د بيساري پوځي ملاتړ اعلان وكړ، پدې ځاى كې پدې اړه د پوهاوي ښكاره كمښت ليدل كيږي چې په څه اندازه بوديجه به هغو بنځو ته ځانگړې شي چې پدې سكتور كې كار كوي.

بنځې د سولې په پروسه كې

- I. لکه څرنګه چې بنځې د سولې په عالي شورا په نوى جوړښت كې د بنځينه معاونې او سلاكارانو د نومول كيدو څخه هركلې كوي، ۹ بنځينه (كابل) او ۱۳۳ (ولايتي) غړو برخه اخيسته دريدلي ده. كه چيري دا بنځې په نوي جوړښت كې كوم رول و نه لري نو هغه وخت، زيرمې او ملاتړ چې د دوى په پياوړتيا لگيدلى ښايي ضايع شي.
- II. د ۲۰۱۶ كا كې د څلورو هيوادونو (افغانستان، پاكستان، متحده ايالات او چين) په څلور اړخيزه ناستو كې په افغانى هينټ كې بنځو ته ځاى نه وو ورکړل شوى. دا په څرګند ډول د بنځو له معنی ډك گډون هغو ته د پريكړې كولو او رهبري د رول وركولو لپاره د سياسي ارادي نشتوالى ښيي.

بنځې او د مرستو اغيزمنتيا

- I. په تيرو ۱۵ كلونو كې د لنډ مهاله پروژو تطبيق پايښت نه درلود. پداسې حال كې چې لدې پروژو څخه ځينو بې مهمو ستونزو ته پام كړى وو، لكه د بنځو پروړاندې د تاوتريوالي له مينځه وړل، په محلي حكومت او امنيتي سكتور كې د بنځو د رول پياوړى كول، د پروژو له بشپړتيا سره، هغه ابتكارونه هم له مينځه لاړل.
- II. بنځو ته د پام لرونكو سترو پروژو او ابتكارونو په اړه له بنځو سره لږ معلومات شريك كيږي او يا بنځې پرې كمې خبريږي. پداسې حال كې چې پرموت د افغانو بنځو لپاره لومړني تر ټولو لويه پروژه گڼل كيږي، چې د امريكا د مرستندويه ادارې (يو ايس ايد) لخوا تمويل كيږي، په اكثر و لايتونو كې چې له بنځو سره سلا مشوره شوي هغوى څرګنده كړې چې دا پروژه هيڅكله هم هغوى ته نده ورپيژندل شوى او هغوى ته په هيڅ ډول سلا مشوره كې ونډه نده وركړل شوى. د پرموت اكثر تيت هغه بورسونه چې د بنځو او نجونو لپاره دي د انټرنيت له لارې دي. بنځې پدې اند دي چې دا يو له هغو تر ټولو كمزورو تكلارو څخه ده، ځكه چې ټولې بنځې انټرنيت ته لاسرسى نه لري او همدارنگه د هغوى ولايتونه د بريښنا له كمښت سره مخ دي.
- III. هغه تمويل شوى پروي چې د بنځو د پوهاوي لورلو او د بنځو د ظرفيت لورلو ته پام لري يواځې لويو ولايتونو ته محدودې دي چې هلته بنځې لاسرسى او تحرک لري. بنځې اوس هم د خپلو اساسي حقوقو په اړه د پوهاوي له كمښت سره مخ دي.
- IV. په تيرو ۱۵ كلونو كې د بنځو فعاله موسسې د تمويل او بوديجه د كمښت له امله له غونجيدو او بنديدو سره مخ دي. دا د هغوى په ونډه لكه په محلي ډول د بنځو د غير دولتي موسسو په تړل كيدو سره د پوهاوي په لور تيا، عدالت غوښتنې او د مدني ښوونې او روزنې په ابتكارونو اغيزه كوي. د امريكايي مرستندويه ادارې تر ټولو ستره تمويل شوى پرموت پروژه حتى د بنځينه موسساتو د پايښت د ملاتړ لپاره كوم مشخص تمويل نه لري.

5. کلیدی وړاندیزونه

د مرستو اغیزمنتیا	د سولې پروسه	د قانون حاکمیت	بڼه حکومتولي
<p>په هیواد کې د فعالو ښځو له ساتنې باید د افغان دولت او نړیواله ټولنه ملاتړ وکړي. د خونديتوب اقدامات، د مخنیوي بېرته ځای پر ځای کولو سیستم، باید موجود وي او باید په مخص ډول جوړ شي په شمول د دې چې ټولو ښځو لپاره د خونديتوب او ساتنې روزنې ورکړل شي.</p>	<p>په ټول هیواد کې د ښځو سره د مشورې کولو نه ورسته، د ښځو غوښتنه او تاکید پر دې دی چې د وړ او تجربه لرونکو ښځې شمیر چې د سولې، شخړو د هوارۍ په برخو کې تجربه لري باید د سولې عالي شورا په نوی جوړښت کې د کابل او ولایتونو په سطحه زیات شې ښځې پوره باور لري چې ددوی شکیلتیا د ټولنی د نورو ښځو سره کولای شي چې د سولې پروسې په اړه کونښونو ته لا زیات قوت او ارزښت ور وښی</p>	<p>ښځې کولای شي په مساوي ډول په ستراتیژیکو پریکړو او د پالیسي جوړونې په پروسه کې ونډه واخلي. مونږ افغان امنیتي ځواکونه هڅو ترڅو ښځو ته په مشرتوب او پرکړې کولو کې د جنډر د ریاست ترڅنګ په امنیتي ځواکونو کې رول ورکړي.</p>	<p>د ښځو استازیتوب باید په محلی حکومت کې ډیر شي. ډیر ښځینه والیان، رئیسان او معاونین باید د حکومت لخوا پلان شي.</p>
<p>نړیواله ټولنه چې د ښځو د پیاوړتیا د ابتکارونو د ملاتړ ژمنه کوي باید دا ډاډ ترلاسه کړي چې نوی پروگرامونه او پروژې په حقیقي ډول د ښځو د اړتیاوو په پام کې نیولو سره تمویل شي. دوامداره سلا مشورې او په ښځو متمرکز موجوده لویو پروگرامونو کې د ښځو د پوهاوي لوړتیا به همیشه یو لومړیتوب پاتی وي.</p>	<p>مونږ د ملی یووالي په حکومت غږ کوو چې د سولې په راتلونکو خبرو اترو کې ښځینه گډونوالی د هغو په مسایلو د پوهې، د هغو د خبرو اترو د مهارتونو او پریکړې کولو، مذاکراتو، منځګړیتوب او د توافق د رامینځته کولو په اساس وټاکي. لږ تر لږه د سولې د خبرو اترو کوونکو ۲۵ سلنه باید ښځې وي.</p>	<p>د ښځو او نجونو پر وړاندې هر ډول تبعیض او تاوتریخوالی د افغانستان پر مخ د ویرې یو تور داغ دی. افغان دولت باید ډاډ ترلاسه کړي چې د ښځو او نجونو پر وړاندې د تاوتریخوالی واقعاتو ته د قانون د حاکمیت ادارې تر ټولو لوړ لومړیتوب ورکړي. عاملین باید وموندل شي، ونيول شي او عدالت د ملی قوانینو لکه د ښځو پر وړاندې د تاوتریخوالی د له منځه وړلو د قانون سره په مطابقت پلي شي.</p>	<p>په حکومتداری کې باید د ښځو سیاسي ملاتړ وشي. په سیاسي ملاتړ کې باید درناوی، صلاحیت او په ملي پریکړو، د ملی پروگرامونو په تطبیق کې گډون او د نویو نظرونو او مفکورو وړاندې کول شامل وي.</p>
<p>نړیواله ټولنه باید د ښځینه موسساتو غونجیدني او تړل کیدو ته جدي پاملرنه وکړي. که دا ستونزه حل نشي، د ښځو ۱۵ کلني لاسته راوړني به په خاصه توګه په ولایتي کچه له خطر سره مخ شي.</p>	<p>افغان ملی کرنه د UNSCR 1325 د پلي کولو په تړاو باید له نږدې وڅارل شي. د دې پلان د اغیزمنتیا لپاره د بریالیتوب شاخص به د سولې په عالي شورا کې د سولې په خبرو اترو او د سولې د تړونونو په امضاء کولو کې د تجربه لرونکو او مسلکي ښځو موندل وي.</p>	<p>د افغانستان د NAP 1325 د اداري تطبیق پلان باید جوړ شي او په خاصه توګه باید داسې گامونه واخستل شي چې د NAP د خونديتوب په تړاو ټولې برخې پلي شي.</p>	<p>په ټول هیواد کې په دولت کې د مسلکي، تجربه لرونکو او قوی ښځو د شمیر زیاتول. ښځو ته باید د هغو له تجربو سره سم دولتي منصبونه ورکړل شي ترڅو د هغو ونډه د اندازې وړ او اغیزمنه وي.</p>
<p>وجهی صندوق او د مشترک تمویل میکانیزمونه باید د ښځو لخوا اداره کیدونکو موسسو لپاره په نظر کې ونيول شي چې څرګنده پروسه ولري. دا به له ډیرو کوچنیو او متوسطو کچو موسساتو سره مرسته وکړي چې موجوده مالی سرچینو ته لاسرسی ولري. دا به د ښځو د لاسته راوړنو د پایښت لپاره یوه وسیله وي.</p>		<p>د پوهاوي د لوړونو د کمپاینونو، د مخنیوي د اقداماتو په موندلو او د هر ډول تاوتریخوالی په خاصه توګه د جنسي تاوتریخوالی د مخنیوي لپاره د رسنیو سره خبرې اتري، د محلی مسؤولینو او اغیزمنو رهبرانو گډون، طرحه کول</p>	<p>دولت باید هغه د پالیسي مثبتې کړنې بیا وګوري ترڅو په دولت کې د ښځو استازیتوب ۳۰ سلني ته لوړ کړي، لکه څرنګه چې اداري اصلاحاتو د کمپسون په ستراتیژیو او پلانونو کې په هغه هوکړه شوی.</p>